

Міністерство внутрішніх справ України

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

**ЗАПОБІГАННЯ УМИСНОМУ ЗНИЩЕННЮ
ТА ПОШКОДЖЕННЮ ЧУЖОГО МАЙНА
ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ**

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро
2025

УДК 343.76
3-30

*Рекомендовано до друку
науково-методичною радою Дніпровського
державного університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 22.10.2025)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

кандидат юридичних наук, доцент **Школа С. М.** –
завідувач кафедри публічного права Інституту гуманітарних
і соціальних наук Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»;

кандидат юридичних наук **Макашов А. В.** – начальник відділу
Управління стратегічних розслідувань в Дніпропетровській
області Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України.

3-30 Запобігання умисному знищенню та пошкодженню чужого майна шляхом підпалу : метод. рекомендації / Кол. авт.:
О. С. Юнін, В. С. Березняк, В. В. Шаблистий та ін. Дніпро :
Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 48 с.

ISBN 978-617-560-099-3

Надано кримінологічну характеристику умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу. Розкрито кримінологічні показники цього виду злочинності: рівень, структуру, динаміку, латентність, а також основні криміногенні фактори вчинення.

Особливу увагу приділено аналізу особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, типових мотивів та умов, що сприяють вчиненню підпалів, а також соціально-демографічним характеристикам потерпілих.

Методичні рекомендації можуть бути використані як навчальний матеріал в освітньому процесі ЗВО України зі специфічними умовами навчання для оволодіння знаннями, напрацювання навичок майбутніх поліцейських (курсантів) та діючих поліцейських (у межах підвищення кваліфікації) щодо запобігання підрозділами Національної поліції України умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу

ISBN 978-617-560-099-3

© Автори, 2025
© ДДУВС, 2025

З М І С Т

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ	6
1.1. Прояви умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу в умовах воєнного стану	6
1.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють умисне знищення та пошкодження майна шляхом підпалу	14
РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ	30
2.1. Причини та умови умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу	30
2.2. Заходи запобігання умисному знищенню та пошкодженню майна шляхом підпалу	35
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

АВТОРИ:

Юнін О. С. – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Шевчишен А. В. – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління організації роботи та методичного забезпечення,

Березняк В. С. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Шаблюстий В. В. – доктор юридичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Шевченко С. І. – доктор юридичних наук, доцент, заступник начальника відділу поліції превентивної діяльності Павлоградського районного відділу поліції ГУНП у Дніпропетровській області;

Марієнко А. О. – доктор юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Рукіна Д. О. – фахівець відділу забезпечення якості освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

ВСТУП

У період дії воєнного стану на території України криміногенна ситуація зазнає істотних трансформацій. Збройна агресія російської федерації (далі – рф), масове переміщення населення, гуманітарна криза, ослаблення державних інституцій та перенавантаження системи правопорядку, постійне психоемоційне напруження населення – усе це створює сприятливі умови для зростання кількості кримінальних правопорушень, серед яких особливу небезпеку становить умисне знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу.

У таких умовах підпали можуть мати не лише корисливий або хуліганський мотиви, а й використовуватися як інструмент залякування, дестабілізації суспільної безпеки та навіть диверсійної діяльності. Це зумовлює необхідність удосконалення заходів превентивного характеру, спрямованих на своєчасне виявлення загроз, посилення міжвідомчої координації та впровадження нових підходів до кваліфікації та попередження зазначених діянь.

Зокрема, кримінальне правопорушення передбачене ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу України (далі – КК України) становить підвищену суспільну небезпеку, оскільки посягає не лише на майнові права фізичних та юридичних осіб, а й створює безпосередню загрозу життю та здоров'ю. Пожежі, спричинені підпалами, здатні швидко виходити за межі первинного осередку займання, що часто призводить до катастрофічних наслідків: знищення житлових будинків, виробничих підприємств, транспортних засобів, лісових масивів та інших об'єктів, що мають значну економічну й соціальну цінність. Особливу небезпеку підпалів зумовлює їх неконтрольованість і висока динаміка поширення вогню, що суттєво ускладнює ліквідацію наслідків.

Із огляду на зазначене, досліджуване кримінальне правопорушення має комплексний характер, оскільки поєднує у собі правові, соціально-економічні та психологічні наслідки. Наразі розробка й реалізація дієвої системи запобігання підпалам постає одним із пріоритетних завдань державних інституцій, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій і суспільства загалом, де зокрема наукове вивчення причин і умов їх вчинення дозволяє сформувати систему ефективних профілактичних заходів та мінімізувати негативні наслідки для суспільства.

Розділ 1

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

1.1. Прояви умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу в умовах воєнного стану

Сучасні умови воєнного стану зумовлюють зростання суспільної небезпеки кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням чи пошкодженням майна шляхом підпалу. Такі діяння набувають особливої суспільно-правової значущості, адже вони нерідко призводять до масштабних матеріальних збитків, створюють підвищену загрозу життю і здоров'ю людей, а також можуть дестабілізувати функціонування об'єктів критичної інфраструктури¹. Ускладнені умови воєнного часу, пов'язані з постійними ризиками для безпеки громадян та обмеженими можливостями правоохоронних органів, роблять завдання запобігання та протидії підпалам більш комплексним і актуальним. Тому аналіз сучасного стану правового регулювання та кримінологічних аспектів запобігання підпалів у період воєнного стану є необхідною передумовою для розроблення ефективних превентивних механізмів, удосконалення практики розслідування й посилення відповідальності винних осіб.

Принагідним є зауважити, що особливо небезпечний спосіб реалізації таких протиправних намірів є саме підпал, поняття якого чітко не визначено на законодавчому рівні, що викликає розбіжність при його тлумаченні. Зокрема, на думку І. Б. Газдайки-Василишина та В. Я. Шикора, складність у визначенні поняття «підпал» обумовлена багатозначністю самого дієслова «підпалювати».

У «Новому тлумачному словнику української мови» воно трактується у трьох аспектах:

¹ Березняк В. С., Рукіна Д. О. Міжнародно-правові стандарти захисту критичної інфраструктури та їх імплементація у кримінальне право України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.) ; у 2-х ч. Ч. І. Дніпро : ДДУВС, 2025. С.257-259.

- 1) підпалювати підносячи вогонь до чогось, примушувати займатися, горіти;
- 2) підпалювати викликати пожежу;
- 3) підпалювати пошкоджувати, псувати сильним вогнем.

Вбачається, що, розглядаючи перше визначення через призму кримінально-правової науки, його не можна вважати коректним, оскільки в ньому відсутня ознака суспільної небезпечності. Зокрема, підпалювання речей у печі або в іншому місці, де виключається можливість поширення вогню, не охоплюється кримінально-правовим змістом поняття «підпал». У зв'язку з цим більшість науковців схиляються до трактування цього поняття саме через друге й третє значення².

Водночас варто зазначити, що розподіл позицій дослідників на дві групи має умовний характер, оскільки ключовим критерієм виступає врахування або неврахування ознаки «пожежі», під якою слід розуміти «неконтрольований процес горіння, внаслідок якого знищується або пошкоджується майно, природні ресурси, а також виникають небезпечні чинники, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей, тварин, негативно впливають на навколишнє природне середовище» (згідно з п. 32., ст. 1 Кодексу цивільного захисту України)³.

Звертаємо увагу, що у межах судової практики, зокрема постанови Верховного Суду від 05.11.2020 р. у справі № 536/621/16-к під «підпалом» слід розуміти «умисні дії, спрямовані на створення процесу неконтрольованого горіння (пожежі), що спричинило шкоду майну чи здоров'ю людини або створило реальну небезпеку спричинення шкоди майну або здоров'ю людей»⁴.

Тобто, підпал у розумінні пожежі слід відокремлювати від пошкодження майна вогнем, контрольованого особою і обмеженого межами, що не створюють загальної небезпеки. У цьому контексті обґрунтованим є тлумачення Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки», відповідно до якого умисне знищення або пошкодження майна вогнем, що не створювало загальної небезпеки (наприклад, спалення речі у печі), не

² Газдайка-Василишин І.Б., Шикор В.Я. Кримінально-правова характеристика підпалів транспортних засобів. *Митна справа*. 2015. № 1 (97).5. С. 108–110.

³ Кодекс України «Кодекс цивільного захисту України» № 5403-VI (2013) (Україна). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 30.08.2025).

⁴ Постанова Верховного Суду від 05.11.2020 р. у справі № 536/621/16-к. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/92765517> (дата звернення: 30.08.2025).

підпадає під кваліфікацію за ч. 2 ст. 194 КК України та тягне відповідальність за ч. 1 ст. 194 КК України⁵.

Наголошуємо, що в умовах воєнного стану застосування норми, що передбачає відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, набуває специфічних ознак, зумовлених підвищеним рівнем суспільної небезпечності такого кримінального правопорушення. Він може бути спрямований не лише проти приватної власності, а й проти об'єктів, які мають стратегічне значення для забезпечення обороноздатності держави. Додатково до таких діянь можуть застосовуватися положення про обтяжуючі обставини, передбачені ст. 67 КК України⁶. Під час воєнного стану підпали часто спрямовуються на об'єкти критичної інфраструктури, транспортні засоби, склади або військове майно, що свідчить про їх диверсійний чи терористичний характер. Унаслідок цього суспільна небезпечність таких дій суттєво зростає, оскільки вони створюють загрозу не лише окремим особам чи власності, а й національній безпеці та обороноздатності держави.

Варто зазначити, що визначення меж загальної небезпеки набуває особливого значення в умовах воєнного стану. Адже дії, які за мирного часу могли б розглядатися як локальні й обмежені, у період збройної агресії здатні трансформуватися у суспільно небезпечні явища з більш тяжкими наслідками. Саме тому оцінка підпалу має враховувати не лише технічні критерії поширення вогню, а й стратегічний контекст, у якому це вчиняється.

Із метою визначення проявів досліджуваного кримінального правопорушення доцільно звернутися до офіційної статистики, оприлюдненої на сайті Офісу Генерального прокурора, зокрема щодо кількості облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 194 КК України. Аналіз зазначених даних дає можливість простежити динаміку реєстрації випадків умисного знищення, а також виявити тенденції зростання або зменшення рівня таких діянь у період воєнного стану. Отримані статистичні дані є важливим емпіричним підґрунтям для

⁵ Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : постанова Пленуму Верховного Суду від 02.07.1976 № 4 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (дата звернення: 30.08.2025).

⁶ Сайт Верховної Ради України. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3862> (дата звернення: 30.08.2025).

подальшого кримінологічного аналізу та оцінки ефективності превентивних заходів⁷.

Таблиця 1

Кількість облікованих кримінальних правопорушень

Назва кримінального правопорушення	2022 рік	2023 рік	2024 рік	січень-серпень 2025 року
Усього кримінальних правопорушень проти власності	113 137	178 902	132 910	66 217
«Умисне знищення або пошкодження майна» (ч. 2 ст. 194 КК України)	388	457	703	547

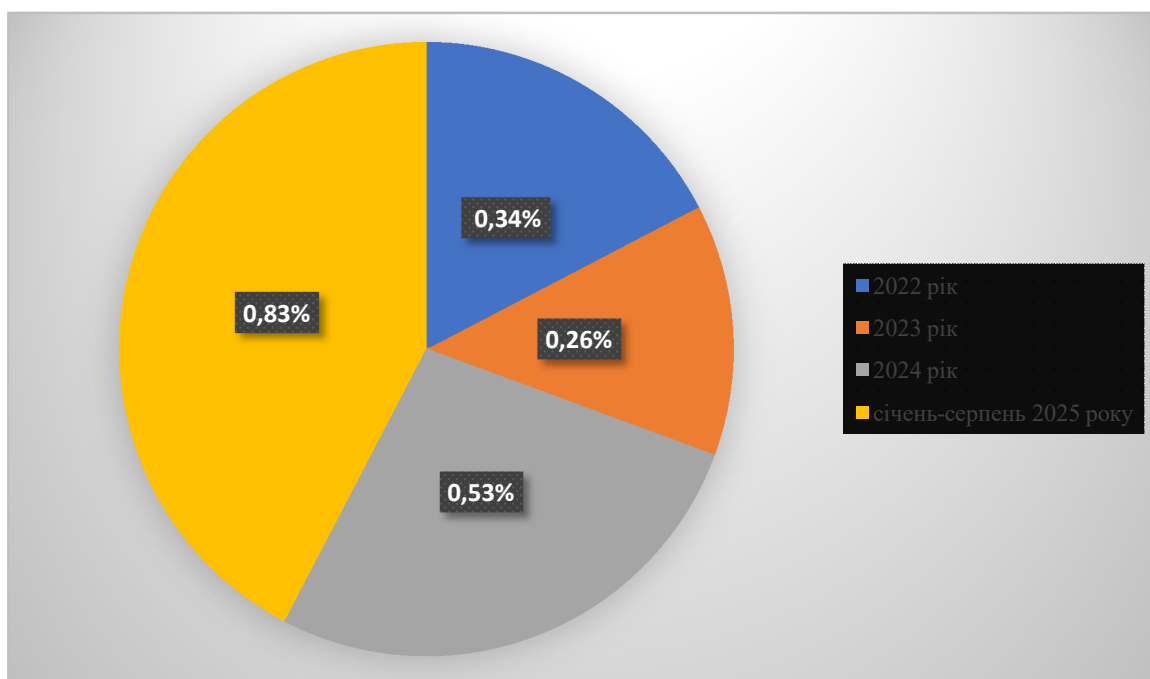

Рис. 1. Співвідношення загальної кількості кримінальних правопорушень проти власності із кримінальними правопорушеннями, передбаченими ч. 2 ст. 194 КК України

⁷ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

Аналіз статистичних даних щодо умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу (ч. 2 ст. 194 КК України) за період 2022–2025 років дозволяє виділити кілька ключових тенденцій. Загальна кількість кримінальних правопорушень проти власності істотно коливалася: у 2023 році спостерігалось значне збільшення таких правопорушень на 58,1 % порівняно з 2022 роком, тоді як у 2024 році зафіксовано зниження на 25,7 %, а протягом січня–серпня 2025 року знову відбулося зменшення близько на половину у порівнянні з попереднім роком⁸.

Разом із тим кількість кримінальних правопорушень за ч. 2 ст. 194 КК України демонструє іншу динаміку. Після зменшення у 2023 році на 17,8 % порівнюючи з 2022 роком, у 2024 році вона зросла на 53,8 %, а у січні–серпні 2025 року спостерігається скорочення на 22,2 %. Частка цього кримінального правопорушення у структурі загальних правопорушень зросла з 0,34 % у 2022 році до 0,83 % у 2025 році, що свідчить про подвоєння питомої ваги даного виду кримінальних правопорушень⁹.

За регіональною статистикою, найбільша кількість випадків умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу зафіксована у місті Києві – 84 випадки, Одеській області – 82 випадки та Харківській області – 71 випадок¹⁰. Така концентрація правопорушень у великих урбанізованих центрах може пояснюватися високою щільністю населення, значною кількістю об'єктів нерухомості та транспортних засобів, соціально-економічними протиріччями, а також підвищеним рівнем криміногенної активності. До того ж, ці регіони мають стратегічне значення, що в умовах воєнного стану створює додаткові ризики для умисних підпалів як із хуліганських мотивів, так і з метою дестабілізації ситуації чи приховування інших кримінальних правопорушень.

Зауважимо, що об'єкти посягання умисного знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу становлять широкий спектр матеріальних цінностей, що різняться за призначенням, вразливістю та потенційними наслідками ураження, які викладено у таблиці¹¹.

⁸ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2025).

⁹ Там само.

¹⁰ Де в Україні найбільше підпалюють військові авто: статистика поліції. URL : <https://politanaliz.com.ua/20703-u-natspolitsii-nazvaly-rehiony-lidery-za-kilkistiu-pidpaliv> (дата звернення: 30.08.2025).

¹¹ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2025).

Таблиця 2

Об'єкти посягання умисного знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу

№	Категорія		2022	2023	2024	2025 (вересень)
1.	Житлові об'єкти	житлові будинки (приватні, багатоквартирні)	22	21	48	22
		квартири	7	9	14	15
		дачні та садові будівлі	2	-	6	-
		гуртожитки	-	1	-	-
2.	Господарські та виробничі об'єкти	склади, ангари	-	1	1	-
		магазини, торговельні точки	7	12	12	1
		офісні приміщення	3	-	1	1
		виробничі підприємства, цехи	1	-	2	-
		ферми, сільськогосподарські споруди	1	3	1	-
3.	Транспортні засоби	автомобілі (особисті)	32	37	59	48
		Автомобілі службові (ЗСУ)	1	2	16	25
		Автомобілі службові (НПУ, СБУ інші)	1	-	2	2
		автобуси, вантажівки	2	1	5	2
		залізничні вагони	-	-	-	1
4.	Об'єкти інфраструктури	електропідстанції, лінії електропередач	1	-	5	1
		мости, дороги	-	-	-	-
		об'єкти водопостачання та газопостачання	-	-	1	1
		заклади освіти, лікарні, адміністративні будівлі	2	3	4	15
5.	Природні об'єкти	ліси та лісосмуги (лісові підпали)	-	-	1	-
		поля та посіви	1	-	-	-

№	Категорія	2022	2023	2024	2025 (вересень)
	заповідники й рекреаційні зони	-	-	-	-
6.	Інше приватне майно гаражі, сараї, господарські прибудови	9	5	7	11
	речі особистого вжитку, що були знищені внаслідок підпалу	2	5	9	4

Так, серед житлових об'єктів, найбільш вразливою категорією залишаються квартири, де простежується сталий приріст випадків підпалів. Кількість підпалів житлових будинків у 2022–2023 рр. залишалася стабільною (22–21 випадок), однак у 2024 році спостерігався різке збільшення до 48, після чого у 2025 році – зниження до рівня 22 випадків. Підпали квартир демонструють послідовне зростання – з 7 до 15 випадків. Окремі епізоди підпалів дач та садових будівель фіксуються лише у 2022 та 2024 роках, тоді як гуртожитки стали об'єктами посягання лише епізодично. Це підтверджує підвищену уразливість приватного житла як об'єкта протиправних дій¹².

У сфері господарських та виробничих об'єктів найбільшу небезпеку становлять підпали торговельних приміщень. Кількість підпалів магазинів зросла з 7 (2022 р.) до 12 (2024 р.), однак у 2025 році зафіксовано різке скорочення – лише 1 випадок. Інші об'єкти господарської діяльності (офіси, виробництва, склади, ферми) піддавалися підпалам поодинокі, без вираженої тенденції. Така динаміка свідчить про те, що у 2024 році підпали торговельних об'єктів могли мати цілеспрямований або диверсійний характер, що вимагає особливої уваги правоохоронних органів¹³.

Особливу небезпеку становлять підпали транспортних засобів, динаміка яких свідчить про тенденцію до зростання. Кількість підпалів особистих автомобілів стабільно підвищувалася до 2024 року (з 32 до 59), а у 2025 році скоротилася до 48 випадків. Найбільш тривожною є тенденція щодо зростання кількості підпалів службових автомобілів Збройних сил України – з одного випадку у 2022 році до 25 у 2025 році.

¹² Єдиний державний реєстр судових рішень. URL :<https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2025).

¹³ Там само.

Це може вказувати на наявність диверсійного впливу, спрямованого проти оборонних об'єктів. Підпали службових автомобілів Національної поліції України (далі – НПУ) та Служби безпеки України (далі – СБУ) залишаються поодинокими, проте їх наявність підкреслює загальну криміногенну небезпеку цього виду діянь.

Щодо об'єктів інфраструктури, то у 2024 році фіксується збільшення кількості підпалів електропідстанцій (до 5 випадків), у 2025 році – зменшення до одного. Випадки підпалів водо- та газопостачальних систем поодинокі, проте вкрай небезпечні через потенційні наслідки для громадської безпеки. Особливо тривожною тенденцією є зростання кількості підпалів соціально значущих об'єктів – закладів освіти, лікарень і адміністративних будівель: від 2 у 2022 році до 15 у 2025 році. Це свідчить про зміщення фокусу протиправної активності у бік об'єктів, що мають критичне значення для життєдіяльності населення.

Підпали природних об'єктів (лісів, полів) упродовж 2022–2024 років мали поодинокий характер, а у 2025 році не зафіксовані. Хоча ці випадки не мають масового характеру, вони становлять потенційну екологічну загрозу та можуть бути наслідком недбалості або умисних дій з метою приховування інших кримінальних правопорушень.

У категорії іншого приватного майна спостерігається нестабільна динаміка. Кількість підпалів гаражів і господарських будівель у 2025 році зросла до 11, тоді як кількість випадків знищення особистих речей досягла піку у 2024 році (9 випадків), після чого зменшилася до 4. Ця категорія відображає переважно побутові конфлікти, ревнощі або акти помсти, що мають індивідуально-мотивований характер.

Отже, умови воєнного стану значно підвищують суспільну небезпеку умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, оскільки такі діяння часто призводять до матеріальних збитків, загрози життю людей та дестабілізації критичної інфраструктури. Відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «підпал» ускладнює його кваліфікацію, проте переважна практика та наукові дослідження трактують його як умисні дії, що спричиняють неконтрольоване горіння із загрозою для майна або життя. Статистичні дані свідчать про зростання частки таких кримінальних правопорушень у структурі правопорушень проти власності, що обумовлює необхідність удосконалення превентивних заходів та координації правоохоронних органів у період воєнного стану.

1.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють умисне знищення та пошкодження майна шляхом підпалу

У сучасних умовах соціальної нестабільності та воєнного стану кримінальні правопорушення, пов'язані з умисним знищенням або пошкодженням майна шляхом підпалу, набувають особливого значення. Такі діяння не лише завдають значних матеріальних збитків, а й створюють реальну загрозу життю та здоров'ю людей, порушують функціонування критично важливих об'єктів інфраструктури і посилюють соціальну напругу в суспільстві¹⁴.

Одним із ключових аспектів кримінологічного дослідження цих правопорушень є характеристика осіб, які вчиняють такі діяння. Вивчення соціальних, психологічних і поведінкових особливостей осіб, які здійснюють підпали, дозволяє глибше зрозуміти мотиви злочинної діяльності, виявити схильності до протиправних дій та розробити ефективні превентивні заходи.

Вбачається, що центральним елементом у процесі вчинення кримінального правопорушення є саме особа, яка їх вчиняє з його свідомістю та волею, що виступає ланкою, яка пов'язує причину та наслідок протиправного діяння. Звичайно, діяльність людини не можна зводити до простої реакції на зовнішні обставини: конкретна ситуація провокує вольовий акт лише у взаємодії з індивідуальними особливостями особи, проявляючись через її інтереси, переконання, звички та психічні риси.

Своєю чергою, термін «характеристика» походить від грецького слова *charakter*, що означає рису або особливість. У науковому контексті характеристика розглядається як опис або визначення специфічних рис об'єкта, явища чи процесу. Тобто, характеристика передбачає систематизацію відмінних якостей, що дозволяє виділити їх у межах досліджуваного предмета. У випадку особистості характеристика означає опис її притаманних рис і якостей, що визначають її поведінку, соціальну позицію та індивідуальну специфіку.

Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє умисне

¹⁴ Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти критично важливих об'єктів інфраструктури (ст. ст. 259, 360 КК України) : метод. рекомендації / кол. авт. Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 50-52.

знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, передбачає аналіз його поведінкових і психологічних особливостей, соціального середовища, мотивів та умов, що сприяли вчиненню кримінально-протиправного діяння. Вона включає дослідження особистісних якостей, що визначають готовність до протиправних дій, і враховує ступінь свідомого ставлення до суспільної небезпеки своїх дій.

У цьому контексті доречною є думка І. М. Даньшина, який визначає особу, яка вчиняє кримінальні правопорушення, як сукупність суттєвих і стійких соціальних ознак та соціально зумовлених біопсихологічних особливостей індивіда, які об'єктивно реалізуються у вчиненому кримінальному правопорушенні під впливом негативних обставин зовнішнього середовища. Ці властивості формують характер суспільної небезпеки діяння і обумовлюють притягнення особи до кримінальної відповідальності¹⁵.

Інші дослідники, зокрема Зелінський А. Ф., пропонують розглядати особу, яка вчиняє кримінальні правопорушення, як комплекс соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, що типово властиві суб'єктам певного типу злочинної діяльності¹⁶.

На думку Салтевського М. В., характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення має розкривати людину як соціально-біологічну систему, риси та властивості якої проявляються у матеріальному середовищі й можуть бути використані в процесі розслідування злочинів. До таких властивостей відносять фізичні, соціальні та біологічні ознаки¹⁷.

На противагу цьому, Бурлаков В. М. і Кропачов М. М. підкреслюють, що особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення характеризується сукупністю властивостей і якостей, які свідчать про схильність особи до вчинення або повторного вчинення кримінального правопорушення¹⁸.

Вбачається, що сучасна криминологія розглядає таку особу як складну систему соціально-психологічних, моральних та поведінкових

¹⁵ Криминологія: Загальна та Особлива частини: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / І. М. Даньшин, В.В. Голіна, О. Г. Кальман, О. Є. Лисодед; за ред. І. М. Даньшина. Харків : Право, 2003. С. 65-66.

¹⁶ Зелінський А.Ф. Криминологія: навчальний посібник. Харків: Рубікон, 2000. 239 с.

¹⁷ Салтевський М. В. Криминологія : підручник: у 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 2001. С. 71.

¹⁸ Криминологія : підруч. / заг. ред. І. Г. Богатирьова, В. В. Топчія. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 77-78.

характеристик, які визначають мотиви, готовність до протиправних дій і рівень суспільної небезпеки вчиненого діяння.

Водночас А. Ф. Волобуєв зазначає, що особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення, є складним утворенням, яке поєднує сукупність властивостей, зв'язків і відносин, безпосередньо пов'язаних із процесом учинення кримінального правопорушення. Ці характеристики мають важливе значення для розслідування кримінальних правопорушень. Учений підкреслює, що дії правопорушника зумовлюються переважно суб'єктивними чинниками, які впливають на вибір способу вчинення кримінального правопорушення. До таких чинників належать мета, наявність досвіду, знань і навичок, зокрема протиправних, а також соціальні, психологічні та фізичні дані особи¹⁹.

Пчеліна О. В. звертає увагу на неоднозначність поглядів науковців щодо структурних елементів особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення та пропонує власний підхід до їх класифікації. Вона поділяє ознаки на власні та відносні. До власних дослідниця відносить стать, вік, морально-психологічні якості, рівень фізичного та інтелектуального розвитку, професійні навички та досвід протиправної діяльності. До відносних властивостей належать прояви соціальних зв'язків – спосіб життя, співвідношення місця проживання та роботи, поведінку в різних сферах діяльності, соціальний статус, рівень освіти, професійну підготовку й коло спілкування²⁰.

Пиріг І. В. та Самсонова В. В. вважають, що повна характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення має охоплювати сукупність даних, які відображають різні сторони її індивідуальної та соціальної сутності. Вони виокремлюють кілька груп характеристик: фізико-біологічні (вік, стать, зріст, статура тощо), соціально-демографічні (національність, сімейний стан, освіта), морально-психологічні (риса характеру, світогляд, переконання, емоції, темперамент, звички), соціально-побутові (місце проживання, навчання, роботи, особливості поведінки в соціальному середовищі) та соціально-правові (наявність судимості, протиправний досвід, ставлення до

¹⁹ Криміналістика : підруч. : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.]; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярвої; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 9-10.

²⁰ Пчеліна О. В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 2 (89). 2017. С. 147.

вчиненого)²¹.

На основі аналізу емпіричних даних Лісіцький А. В. дійшов висновку, що найбільш поширеними категоріями осіб, які вчиняють підпали, є ті, хто вже мав судимість за аналогічні кримінальні правопорушення або інші кримінальні правопорушення (23 %), особи, схильні до аморального способу життя, зловживання алкоголем чи наркотиками, а також до хуліганських дій (29 %). Значну частку становлять виконавці підпалів на замовлення за грошову винагороду (18 %), безробітні, особи без постійного місця проживання (9%), працівники підприємств чи установ, які мають справу з джерелами підвищеної небезпеки (13 %), а також громадяни, які виявляють недбалість у поводженні з вогнем, серед яких – діти та особи з психічними розладами (6 %). Інші категорії підпальовачів становлять близько 2 %²².

Колесніков В. В. у своїх дослідженнях підкреслює, що важливим аспектом вивчення особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення є з'ясування його ставлення до об'єкта, на якому виникла пожежа, а також до осіб, які перебували у виробничих або побутових відносинах із цим об'єктом. Такі відомості тісно пов'язані з мотивом і метою кримінального правопорушення, що дає змогу глибше зрозуміти внутрішні спонукальні фактори поведінки особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення. За результатами дослідження вченого, мотиви підпалів розподіляються таким чином: помста – 26 %, ревнощі – 21 %, сімейні конфлікти й особиста неприязнь – 13 %, хуліганські спонукання – 18 %, приховування слідів інших злочинів – 14 %, корисливі мотиви та заздрість – 8 %²³.

Своєю чергою, серед осіб, затриманих Службою безпеки України за підпали, спостерігається значна різноманітність соціально-демографічних характеристик. За словами речника СБУ Дехтяренка А. Є., єдиним об'єднуючим фактором цих осіб є мотивація,

²¹ Пиріг І. В. Поняття та властивості цифрових слідів і їх місце в системі криміналістики. Діджиталізація судово-експертної науки в умовах воєнного стану зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 08.11.2024). Харків ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2024. С. 248.

²² Лісіцький А. В. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу : дис. ... д-ра філос. : 081 Право. Київ, 2023. С 105-106.

²³ Криміналістика : підруч. : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. С 130.

яка переважно має матеріальний характер, а не ідеологічне підґрунтя чи лояльність до «руського міра»²⁴.

За даними НПУ, у 2024 році на території країни було вчинено 352 підпали автомобілів, з яких 229 уже розкрито. Найчастіше такі дії здійснювалися за замовленням іноземних спецслужб, зокрема російської федерації. Окрім підпалів транспортних засобів, правопорушники вчиняли пожежі в релейних шафах на залізниці (149 випадків), а також здійснювали диверсії на об'єктах поштового зв'язку (40 випадків), територіальних центрів комплектування (10 випадків) та відділках поліції (7 випадків). Упродовж року правоохоронні органи затримали 288 осіб, причетних до підпалів, з яких переважну більшість становлять чоловіки (211 осіб). Також серед підозрюваних налічується 65 неповнолітніх та 12 жінок²⁵.

Дані свідчать про те, що підпали в Україні здебільшого мотивовані корисливими та диверсійними цілями і становлять серйозну загрозу громадській безпеці, інфраструктурі та економічній стабільності держави.

Для чіткої структуризації інформації нами було використано: соціально-демографічні, соціально-рольові, кримінально-правові, морально-психологічні групи ознак особи, яка вчиняє умисне знищення та пошкодження майна шляхом підпалу, а також можливості Єдиного державного реєстру судових рішень за допомогою якого було проаналізовано та отримано наступні дані²⁶.

²⁴ Небезпечний тренд: ФСБ вербує українських дітей для підпалів авто ЗСУ. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/fsb-pidlitky-pidpaly-avto-zsu/33149666.html> (дата звернення: 30.08.2025).

²⁵ Там само.

²⁶ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/>(дата звернення: 30.08.2025).

Таблиця 3

Особи, які вчиняють умисне знищення та пошкодження майна шляхом підпалу

№	Критерії	2022	2023	2024	2025 (вересень)	
1.	Кількість вироків за умисне знищення та пошкодження майна шляхом підпалу	93	90	150	231	
2.	- жінки	6	3	12	12	
3.	- чоловіки	100	94	159	195	
4.	Сімейний стан	Одружені	17	19	41	25
		Не одружені	89	78	130	182
5.	Вид трудової діяльності	Державний службовець	-	-	1	25
		Працівник правоохоронного органу	-	-	1	1
		Робітнича професія	11	14	6	23
		Безробітний	95	79	133	148
		Інше (пенсіонер, священик, ФОП)	6	4	30	10
6.	Освіта	Вища	7	3	17	15
		Середня	80	94	153	181
		Без освіти	4	-	1	12
7.	Мотиви підпалу	Корисливі (страховка, уникнення боргів, приховування злочину)	20	5	16	68
		Помста / особиста неприязнь	40	45	58	56
		Хуліганські мотиви	28	44	72	50
		Диверсійні / терористичні	0	1	2	10
		Інші	9	2	2	11

Аналіз узагальнених показників судових вироків за кримінальні правопорушення, пов'язані з умисним знищенням або пошкодженням майна шляхом підпалу, дозволяє простежити низку важливих тенденцій. Загальна динаміка свідчить про стрімке зростання кількості таких кримінальних правопорушень упродовж останніх років. Наразі якщо у 2022 році було зафіксовано 93 вироків, то у 2023 році спостерігалось незначне зниження – до 90 вироків (приблизно на 3 %). Проте вже у 2024

році кількість вироків зростає до 150, що становить приріст на 66,7 %, а за дев'ять місяців 2025 року зафіксовано вже 231 вирок, тобто збільшення майже у 2,5 рази порівняно з 2022 роком. Таке збільшення може бути наслідком зростання соціально-економічної напруги, впливу воєнного стану та диверсій, а також активізації правоохоронних органів у розкритті та доведенні кримінальних справ до суду.

Зростання кількості підпалів у 2024–2025 роках, особливо здійснених на замовлення іноземних спецслужб, підтверджує, що даний вид кримінальних правопорушень має не лише кримінальний, а й суспільно-політичний вимір. За інформацією силових структур, підпали, що фіксуються в Україні в останні роки, мають переважно умисний характер і часто здійснюються на замовлення спецслужб РФ. Виконавців таких кримінальних правопорушень ворог, зазвичай, підшукує через соціальні мережі, використовуючи привабливі пропозиції легкого заробітку. Обов'язковою умовою для отримання винагороди є відеофіксація процесу підпалу, що слугує своєрідним доказом «виконання завдання».

У цьому контексті слід звернути увагу на вирок Київського районного суду міста Одеси № 947/15155/25 від 16.05.2025, де ОСОБУ_5 визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 194 КК України – умисне пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу та вчинене за попередньою змовою групою осіб. За обставинами справи наприкінці червня 2024 року (точна дата й час не встановлені) громадянин України ОСОБА_5, перебуваючи в невстановленому місці в м. Одесі, отримав на свій смартфон RedmiNote 9 Pro, IMEI 1: НОМЕР_1, IMEI 2: НОМЕР_2 через месенджер «Telegram» від користувача з нікнеймом «ОСОБА_6» пропозицію за грошову винагороду підпалювати автотранспорт, що належить або перебуває в користуванні військовослужбовців ЗСУ. ОСОБА_5, усвідомлюючи наявність воєнного стану та збройного конфлікту, погодився на цю пропозицію, внаслідок чого у нього виник умисел на перешкодження законній діяльності Збройних Сил шляхом підпалів. ОСОБА_5, діючи спільно з ОСОБА_1, за попередньою змовою з ним, умисно, реалізуючи спільний злочинний умисел, направлений на перешкодження законній діяльності Збройних Сил України в особливий період, зокрема військовослужбовців військової частини НОМЕР_4, переслідуючи протиправну мету ослаблення обороноздатності України в умовах збройної агресії РФ, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій і бажаючи настання шкідливих наслідків у вигляді зниження обороноздатності України в особливий період в умовах

воєнного стану, керуючись корисливим мотивом, використовуючи заздалегідь пристосовану для підпалу запально-вугільну суміш невстановленого складу у полімерній ємності, наніс вказану суміш на лобове скло та капот автомобіля марки «Mazda B2500», із номерним знаком іноземної реєстрації «НОМЕР_3», камуфляжного окрасу, темно-зеленого кольору, який розташовувався на дорозі біля будинку № 11 по вул. Космонавтів у м. Одеса і використовувався військовослужбовцем військової частини НОМЕР_4 у відбитті збройної агресії РФ проти України, після чого підпалив його за допомогою відкритого джерела вогню, викликавши тим самим його займання, тим самим створивши перепони та перешкоди спрямовані на ускладнення здійснення законної діяльності ЗСУ в особливий період²⁷.

Вирок демонструє типовий набір факторів, притаманних підпалам у воєнний час: цілеспрямованість дій щодо військових об'єктів, використання каналів комунікації для набору виконавців, корисливі й диверсійні мотиви та застосування спеціально підготовлених засобів підпалу. З правової точки зору такі випадки обґрунтовують необхідність посилення превентивних заходів, удосконалення методів розслідування та координації між правоохоронними й оборонними структурами для оперативного виявлення й протидії подібним загрозам.

Соціально-демографічні характеристики осіб, які вчиняють умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, свідчать про певну однорідність цієї групи кримінальних правопорушень. Домінуючою категорією паліїв є чоловіки. Гендерна структура осіб, засуджених за підпали, свідчить про переважання чоловіків (90–95%) при стабільно низькій частці жінок (від 3 до 12 осіб на рік). Це підтверджує усталену кримінологічну закономірність, за якою палії переважно належать до чоловічого середовища, що характеризується вищим рівнем агресивно-руйнівної поведінки. Відповідно до результатів зарубіжних досліджень, зокрема американських, понад 85–90 % підпалів скоюють саме чоловіки, тоді як жінки становлять лише близько 6 % серед серійних паліїв. Жінки серед паліїв зустрічаються значно рідше, і, як правило, вчиняють підпали на ґрунті міжособистісних конфліктів, ревнощів або під впливом психопатологічних відхилень.

У віковому аспекті переважають особи віком від 18 до 35 років, однак помітною є й частка неповнолітніх. У контекст цього слід звернути увагу на міжнародний досвід. Так, в Австралії неповнолітні становлять близько 22 % серед паліїв загалом і понад 30 % серед осіб, причетних до

²⁷ Вирок Київського районного суду міста Одеси № у справі № 947/15155/25 від 16.05.2025. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/127397270/>

підпалів лісових масивів. Аналогічна тенденція простежується і у США, де понад половину серійних підпалів було вчинено особами, молодшими за 18 років, а близько 80 % – до досягнення 30-річного віку²⁸.

Щодо сімейного стану, то більшість засуджених становлять неодружені особи (приблизно 75–80 %). У 2024 році їхня кількість різко зросла до 130 осіб, а у 2025 році – до 182. Отже, неодружені молоді чоловіки виступають найбільш вразливою категорією паліїв, що може бути зумовлено нестабільністю соціальних зв'язків, відсутністю сімейної відповідальності та підвищеною імпульсивністю поведінки. Результати досліджень серійних паліїв свідчать, що лише 58 % з них виховувалися у повних сім'ях із обома біологічними батьками, тоді як решта зростали у неповних сім'ях або в умовах наявності вітчима чи мачухи. Для значної частини осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення характерними є емоційна відстороненість, байдужість або конфліктність стосунків із батьками, що сприяє формуванню агресивних і деструктивних моделей поведінки. У науковій літературі підкреслюється, що дисфункційні родинні відносини, дитячі психотравми, жорстоке поводження та емоційна занедбаність часто виступають базисом для девіантної поведінки, у тому числі – для схильності до підпалів²⁹.

За видом трудової діяльності основну категорію становлять безробітні, кількість яких збільшилась із 79 осіб у 2023 році до 148 у 2025 році. Водночас привертає увагу поява нових груп паліїв – державних службовців (25 осіб у 2025 році) та осіб робітничих професій (23 особи у 2025 році). Цей факт може свідчити про поширення корупційних і замовних схем, зокрема підпалів з метою отримання страхових виплат, приховування розкрадань або здійснення колабораційної діяльності. Основний висновок із цього блоку полягає в тому, що соціальна дезадаптація, безробіття та матеріальна нестабільність є ключовими чинниками, які зумовлюють схильність до вчинення підпалів.

Рівень освіти паліїв також має сталу тенденцію. Найбільшу групу становлять особи із середньою освітою (приблизно 80–94%), тоді як випадки наявності вищої освіти є поодинокими (максимум 17 осіб у 2024 році). Окремої уваги заслуговує поява у 2025 році осіб, які не мають освіти взагалі (12 випадків). Це підтверджує, що підпали є

²⁸ Muller D 2008. Offending and reoffending patterns of arsonists and bushfire arsonists in New South Wales. Trends & issues in crime and criminal justice no. 348. Canberra: Australian Institute of Criminology. URL : <https://www.aic.gov.au/publications/tandi/tandi348> (дата звернення: 30.08.2025).

²⁹ Survey Reveals Psychopathology of Many Arsonists: Psychiatry: веб-сайт. URL : <https://psychiatryonline.org/doi/full/10.1176/pn.44.19.0034a> (дата звернення: 30.08.2025).

кримінальними правопорушеннями, характерними для середньоосвічених верств населення з низьким рівнем правової культури та обмеженим соціальним досвідом. Що стосується рівня освіти та соціально-економічного становища, то переважна більшість паліїв має низький освітній рівень, не займається стабільною професійною діяльністю та нерідко характеризується станом соціальної дезадаптації. Дослідження зарубіжних криминологів свідчать, що ця категорія осіб часто має високий рівень безробіття, перебуває у стані матеріальної нестабільності й демонструє проблеми соціальної інтеграції. Поєднання низького соціально-економічного статусу з психологічною неврівноваженістю та дефіцитом моральних орієнтирів формує сприятливе підґрунтя для девіантної, а в окремих випадках і кримінальної поведінки, зокрема для вчинення підпалів як способу самоствердження або отримання швидкої вигоди.

Окремо слід звернути на соціально-демографічні дослідження, які вказують також на національні та етнокультурні відмінності у структурі паліїв. Зокрема, за даними американських криминологів, громадяни США, народжені в країні, у 2,5 рази частіше вчиняють підпали, ніж іммігранти. Ці відмінності зумовлюються сукупністю соціальних, економічних і культурно-психологічних чинників, що впливають на формування протиправної поведінки³⁰.

Узагальнюючи наведені дані, типовий палій – це молодий, неодружений, безробітний чоловік із середньою освітою, який діє під впливом особистих конфліктів, матеріальних труднощів або корисливих мотивів. Водночас простежується нова тенденція – участь у таких кримінальних правопорушеннях державних службовців, що свідчить про певну професіоналізацію, організованість та розширення масштабів протиправної діяльності, у тому числі у формі замовних чи диверсійних підпалів.

Аналіз мотивів підпалів засвідчує їхню еволюцію. Протягом досліджуваного періоду лідируючими залишаються мотиви помсти та особистої неприязні (40–58 випадків щороку). Хуліганські мотиви різко зросли у 2024 році (72 випадки), однак у 2025 році їхня кількість зменшилась до 50. Особливу увагу привертає різке зростання корисливих мотивів у 2025 році (68 випадків проти лише 5 у 2023-му), що, ймовірно, пов'язано з поглибленням економічної кризи, прагненням отримати

³⁰ Muller D 2008. Offending and reoffending patterns of arsonists and bushfire arsonists in New South Wales. Trends & issues in crime and criminal justice no. 348. Canberra: Australian Institute of Criminology. URL : <https://www.aic.gov.au/publications/tandi/tandi348> (дата звернення: 30.08.2025).

страхові виплати або впливом російської агресії, яка стимулювала диверсійну діяльність проти військових і цивільних об'єктів. Диверсійні та терористичні мотиви з'явилися після 2022 року – 1 випадок у 2023-му та 10 у 2025 році, що є тривожним сигналом про активізацію ворожих агентурних мереж.

Аналіз кримінологічної практики підтверджує, що умисні підпали є багатофакторним явищем, у якому провідну роль відіграють мотиви кримінального правопорушення. В українських реаліях найпоширенішим є корисливий мотив, що полягає у прагненні отримати матеріальну вигоду. Зокрема, у 2023–2024 роках значна частина підпалів автомобілів військовослужбовців та волонтерів здійснювалася за грошову винагороду, яку пропонували через анонімні телеграм-канали, пов'язані з російськими спецслужбами. За даними Національної поліції України, понад 90 % виконавців подібних кримінальних правопорушень діяли виключно з метою заробітку, хоча в більшості випадків обіцяна винагорода так і не надходила. До цієї ж категорії належать підпали, пов'язані з отриманням страхових виплат, ліквідацією майнових слідів або усуненням конкурентів у підприємницькій сфері.

Поряд із цим, доволі поширеними залишаються мотиви помсти, ревнощів або емоційного реагування, коли палій прагне заподіяти матеріальної шкоди конкретній особі, принизити її або відплатити за уявлену образу. Такі кримінальні правопорушення здебільшого вчиняються у межах побутових чи сімейних конфліктів і проявляються у підпалах автомобілів, житлових приміщень або господарських споруд. Цей тип мотивів свідчить про емоційно-імпульсивну природу окремих підпалів, що поєднує корисливі й афективні риси та вимагає комплексного кримінологічного аналізу³¹.

Окрему категорію умисних підпалів становлять кримінальні правопорушення, вчинені з хуліганських мотивів, що переважно властиві молоді та підліткам. У подібних випадках спостерігається прагнення самоствердитися, справити враження на однолітків або отримати емоційне задоволення від самого процесу займання вогню. Найчастіше такі дії спрямовані на підпал сміття чи покинутих будівель, однак нерідко вони виходять з-під контролю та призводять до масштабних пожеж, завдаючи істотної матеріальної шкоди.

³¹ Рукіна Д.О., Людвік В. Д. Кримінальна відповідальність за делікти проти власності: реалії та виклики сьогодення. *Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень* : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). / за заг. ред. П. В. Горінова. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 344-346.

Особливу суспільну небезпеку становлять підпали, вчинені з ідеологічних або політичних мотивів. З початку повномасштабної агресії російської федерації проти України зафіксовано низку випадків умисних підпалів військових автомобілів, складів та об'єктів інфраструктури, організованих ворожими спецслужбами з метою дестабілізації суспільно-політичної ситуації в державі. Такі діяння мають ознаки диверсійної діяльності та спрямовані на піддрив обороноздатності країни.

Окремий різновид мотивів становить прагнення приховати інше кримінальне правопорушення. У подібних ситуаціях підпал використовується як засіб знищення доказів чи слідів протиправної діяльності, зокрема крадіжок, незаконного зберігання майна або навіть умисних убивств. У цих випадках вогонь виступає інструментом маскування основного кримінального правопорушення.

Варто також виокремити підпали, що здійснюються під впливом психопатологічних станів. Прикладом є піроманія – патологічний потяг до вогню, за якого особа отримує емоційне чи фізіологічне задоволення від спостереження за горінням. Такі підпали позбавлені раціональної мети й розглядаються як прояв психічного розладу.

Отже, мотиви підпалів можна згрупувати за кількома основними напрямками: корисливі, пов'язані з помстою або ревнощами, хуліганські, ідеологічні, спрямовані на приховування іншого кримінального правопорушення та психопатологічні. Відповідно, цілі паліїв варіюють від прагнення отримати матеріальний зиск чи емоційне задоволення до спроби вплинути на суспільну стабільність або приховати інші протиправні дії. Мотиви підпалів в Україні є багатограними та різноспрямованими. Найпоширенішими серед них є корисливі мотиви, пов'язані з отриманням матеріальної вигоди або участю у страховому шахрайстві. Водночас значну частку становлять підпали, вчинені з мотивів помсти, ревнощів, хуліганських чи ідеологічних спонукань, а також з метою приховування інших кримінальних правопорушень. Окрему категорію становлять випадки, коли підпал є проявом психопатологічних тенденцій, зокрема піроманії, коли вогонь виступає засобом емоційного розрядження або задоволення внутрішніх психологічних потреб.

Психологічні особливості осіб, які вчиняють умисні підпали, характеризуються поєднанням низького рівня самоконтролю, агресивності та схильності до деструктивних форм поведінки. Для значної частини паліїв типовою є імпульсивність: їхні дії відбуваються під впливом сильних емоційних станів – гніву, образи, ревнощів чи фрустрації. Підпал у цьому контексті розглядається як форма «миттєвої

відплати» або символічного покарання, спрямованого не безпосередньо на людину, а на її майно, яке для палія має символічне значення, асоціюючись із статусом, престижем або добробутом жертви.

Істотною психологічною рисою паліїв є підвищена залежність від зовнішніх впливів. Зокрема, підлітки та молодь часто характеризуються сугестивністю, інфантильністю та прагненням до соціального визнання. Вони нерідко вчиняють підпали під тиском, унаслідок вербування через соціальні мережі або з метою самоствердження перед однолітками. Для них вогонь виступає символом сили, протесту або зухвалості.

Окрему групу становлять палії з психічними відхиленнями, для яких підпалювання є способом зняття внутрішньої напруги чи реалізації obsesivного потягу. У кримінологічній практиці піромани часто виявляють стійкий інтерес до теми вогню, відвідують місця пожеж, стежать за діяльністю пожежно-рятувальних служб. Їхня поведінка не підпорядковується логічним або корисливим цілям, а обумовлена внутрішньою психологічною потребою, що потребує спеціальної психіатричної оцінки та лікування.

У практиці правоохоронних органів також зустрічаються особи, які вчиняють кримінальні правопорушення, зокрема підпали, та характеризуються низьким рівнем інтелектуального розвитку, підвищеною емоційною нестабільністю, схильністю до агресивної поведінки і зловживання алкоголем чи наркотичними речовинами. У таких осіб спостерігається знижена критичність мислення, порушена здатність до усвідомлення суспільної небезпечності своїх дій та прогнозування їхніх наслідків, що значно підвищує ризик виникнення неконтрольованих пожеж і спричинення тяжких наслідків для життя, здоров'я людей та матеріальних цінностей³².

Для осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з підпалами, загалом властиве символічне сприйняття вогню. Для одних він уособлює очищення, оновлення чи відплату, для інших – владу, силу або контроль над ситуацією. У більшості випадків такі особи зосереджуються на власних емоціях або короткочасній вигоді, не усвідомлюючи повного масштабу шкоди, якої можуть завдати їхні дії суспільству. Саме тому психологічний аналіз осіб цієї категорії має особливе значення для формування ефективних профілактичних заходів,

³² Людвік В. Д., Хашев В. Г. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану в Україні. *The 10th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"* (May 4-6, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. P. 571-577.

які повинні враховувати не лише соціально-економічні, а й внутрішньо-психологічні чинники кримінальної поведінки.

Психологічний портрет палія характеризується імпульсивністю, низьким рівнем самоконтролю, агресивністю, схильністю до ризикованої та деструктивної поведінки. Для таких осіб властиві емоційна нестабільність, соціальна вразливість, невміння адекватно реагувати на стресові ситуації. Часто вони перебувають під впливом оточення – групи однолітків або осіб, що вербують їх через соціальні мережі для вчинення підпалів у корисливих чи ідеологічних цілях. Підпал для палія є символічним актом, що дозволяє реалізувати внутрішні конфлікти або досягти особистої вигоди, а об'єкт кримінального правопорушення набуває символічного значення, пов'язаного з престижем або статусом потерпілої особи³³.

Соціальні фактори відіграють провідну роль у формуванні поведінкових моделей осіб, схильних до вчинення умисних підпалів, і впливають як на мотиваційну, так і на практичну сторону вчинення кримінальних правопорушень. Одним із ключових чинників є сімейне середовище. Практика правоохоронних органів України свідчить, що значна частина осіб, які вчиняють підпали, виростили в дисфункційних або неповних сім'ях, де мали місце конфлікти, насильство, алкоголізм чи відсутність належного контролю з боку батьків. Такі умови сприяють формуванню девіантних моделей поведінки, підвищеній агресивності, емоційній нестабільності та нездатності до конструктивного розв'язання конфліктів, що в подальшому підвищує ризик вчинення кримінальних правопорушень. Сімейне середовище виступає одним із ключових чинників, що впливають на формування схильності до вчинення підпалів.

Не менш значущим є соціально-економічний статус особи. Кримінальні правопорушення, пов'язані з умисними підпалами, часто скоюють особи з низьким рівнем доходу, безробітні або ті, хто перебуває в умовах соціальної нестабільності. В умовах економічної кризи матеріальна вигода, страхове шахрайство або виконання замовного підпалу можуть ставати ключовими мотивами вчинення таких дій. Соціальна нестабільність, у свою чергу, підвищує вразливість молоді до маніпуляцій, вербування через соціальні мережі чи анонімні інтернет-канали, де протиправна діяльність може набувати форми «гри» або засобу самоствердження.

³³ Єфімов М. М. Наукові дискусії відносно проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 4. С. 115-122.

Важливим соціальним чинником виступає вплив оточення та групи однолітків. Молоді особи, зокрема підлітки, часто вчиняють підпали під тиском колективу, прагнучи довести власну сміливість, незалежність або належність до певної субкультури. Групова динаміка може як безпосередньо стимулювати до вчинення кримінального правопорушення, так і посилювати схильність до ризикованої поведінки, що підвищує ймовірність умисних підпалів без усвідомлення їхніх наслідків.

Суттєве значення має також географічне та соціальне середовище. Доступність потенційних об'єктів для підпалу, низький рівень контролю з боку правоохоронних органів чи місцевих громад, недостатня освітленість територій – усе це створює сприятливі умови для вчинення кримінальних правопорушень. Особливо це актуально в умовах воєнного стану, коли на окремих територіях послаблено систему нагляду та правопорядку, що зумовлює зростання кількості підпалів як із корисливих, так і з хуліганських мотивів³⁴.

Культурні та медійні впливи також відіграють певну роль у формуванні схильності до вчинення підпалів. У масовій культурі вогонь часто подається як символ сили, протесту чи очищення, що може провокувати осіб із нестійкою психікою до наслідування. Окрім того, надмірна романтизація підпалів у кіно, літературі чи соціальних мережах сприяє формуванню викривлених уявлень про їхні наслідки та небезпеку, що вимагає посилення превентивних інформаційно-просвітницьких заходів з боку держави та громадських організацій.

Тому, соціальні фактори, що впливають на вчинення умисних підпалів, охоплюють низку взаємопов'язаних елементів: нестабільне або дисфункційне сімейне середовище, низький соціально-економічний статус, вплив групи однолітків, особливості географічного та соціального оточення, а також культурні й медійні впливи. Усі зазначені чинники взаємодіють між собою, формуючи сприятливий ґрунт для розвитку девіантної поведінки та реалізації кримінальних правопорушень, пов'язаних із підпалами. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до їх попередження, який має ґрунтуватися на системному аналізі причин і умов, що сприяють такій поведінці. Соціальні чинники, що визначають поведінку паліїв, включають

³⁴ Гритенко О. А. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності у воєнний час в Україні: аналіз окремих законодавчих ініціатив. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 грудня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 91-94.

дисфункційне сімейне середовище, низький рівень матеріального забезпечення, вплив соціального оточення, особливості територіальної доступності об'єктів, культурні установки та медійну романтизацію вогню. Поєднання цих елементів формує соціально-психологічні умови, у межах яких виникає і закріплюється схильність до підпалів.

Соціальні фактори, які сприяють вчиненню підпалів, включають дисфункційне сімейне середовище, низький соціально-економічний статус, вплив однолітків і групи, географічні особливості та доступність об'єктів для підпалу, а також культурні та медійні впливи, що романтизують вогонь. Поєднання цих чинників створює сприятливі умови для формування девіантної поведінки та здійснення кримінальних правопорушень.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу є одним із найнебезпечніших видів майнових кримінальних правопорушень, який становить загрозу не лише власності, а й життю та здоров'ю людей, громадській безпеці й довкіллю. Це явище має складну соціально-кримінологічну природу, зумовлену поєднанням демографічних, соціально-економічних і психологічних чинників.

Палії здебільшого – це чоловіки молодого віку з низьким рівнем освіти, які перебувають у складних життєвих обставинах, часто зазнають соціальної дезадаптації або впливу оточення. Зростання кількості підпалів в Україні, особливо у 2024–2025 роках, свідчить про посилення не лише кримінальної, а й суспільно-політичної небезпеки цього виду кримінальних правопорушень, зокрема у зв'язку з діяльністю диверсійних груп, спрямованою на дестабілізацію внутрішньої безпеки держави.

Зокрема, ефективна протидія умисним підпалам потребує комплексного підходу, який має охоплювати правові, соціальні, освітні та профілактичні заходи, посилення роботи правоохоронних органів, підвищення рівня правової культури населення та підтримку вразливих соціальних груп. Лише за умов узгоджених дій державних і громадських інституцій можливо мінімізувати масштаби цього небезпечного явища та підвищити рівень громадської безпеки, особливо в умовах воєнного стану.

Розділ 2

ЗАПОБІГАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

2.1. Причини та умови умисного знищення та пошкодження майна шляхом підпалу

Детермінація кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням майна шляхом підпалу, є складним і багатофакторним процесом, що охоплює взаємодію соціальних, економічних, психологічних, політичних та правових чинників. Її дослідження має міждисциплінарний характер, оскільки потребує комплексного залучення методів філософії, соціології, психології, соціальної психології, а також економічної теорії. Саме сукупність цих підходів дозволяє глибше зрозуміти, які процеси суспільного життя зумовлюють виникнення підпалів як форми умисного посягання на майно, що становить значну небезпеку для громадської безпеки, життя та здоров'я людей.

У кримінологічному розумінні причинами умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу виступають соціально-психологічні обставини, що безпосередньо породжують протиправну поведінку³⁵. До них належать: низький рівень правосвідомості, девіантна або асоціальна орієнтація особи, психологічна нестійкість, агресивність, бажання помсти чи матеріальної вигоди. У низці випадків спостерігається психопатологічна мотивація (зокрема прояви піроманії), що свідчить про деформацію особистісних установок паліїв.

Умови вчинення підпалів формують сприятливе середовище для реалізації протиправних намірів, хоча самі по собі не створюють причин протиправної поведінки. До них належать соціально-економічна нестабільність, безробіття, майнова нерівність, побутові конфлікти, слабка профілактична робота правоохоронних органів, а також неналежна охорона об'єктів власності. В умовах воєнного стану до цього

³⁵ Запобігання торгівлі людьми в умовах воєнного стану : метод. рекомендації / кол. авт.: Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А., Курилюк Ю. Б. та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 35.

додаються чинники, пов'язані з підривною діяльністю ворожих спецслужб, поширенням диверсій та спробами дестабілізації внутрішньої ситуації.

У сучасній науці поняття «детермінація кримінальних правопорушень» використовується як узагальнююче для позначення всієї сукупності причин і умов, що впливають на виникнення, розвиток і відтворення протиправної поведінки. Термін «детермінація» походить від латинського *determinare*, що означає «визначати», «відокремлювати», «обмежувати». Спочатку цей термін використовувався для позначення процесу визначення предмета через виявлення його ознак, які відрізняють його від інших. З розвитком науки зміст поняття зазнав еволюції: сьогодні під детермінацією розуміють не відмежування, а зумовленість одних явищ, процесів чи станів іншими, унаслідок чого перші набувають певних властивостей, що можуть бути відображені в поняттях³⁶.

У кримінологічних дослідженнях також використовується поняття «фактор», яке позначає рушійну силу певного процесу, що визначає його характер, спрямованість та інтенсивність³⁷. У контексті умисних підпалів факторами можуть виступати як безпосередні причини (наприклад, бажання отримати матеріальну вигоду, помста, емоційна нестійкість), так і супутні умови (нестабільне соціальне середовище, алкоголізація населення, вплив медіа, романтизація вогню).

На наше переконання, вивчення причин умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу має особливе значення для розроблення ефективних заходів запобігання кримінальним правопорушенням цього виду. У кримінологічній науці причини кримінальних правопорушень розглядаються як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які обумовлюють виникнення та розвиток протиправної поведінки. Відповідно до положень кримінального законодавства України та кримінологічної теорії, умисний підпал належить до категорії кримінальних правопорушень, детермінація яких зумовлена поєднанням зовнішніх соціальних факторів і внутрішніх психологічних мотивів особи.

Однією з провідних причин підпалів виступають несприятливі соціально-економічні умови, зокрема економічна нестабільність,

³⁶ Єпринцев П. С. Особливості детермінації організованої злочинності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 122.

³⁷ Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця : монограф. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2012. 548 с.

низький рівень матеріального забезпечення, безробіття та соціальна нерівність. Такі обставини створюють сприятливе підґрунтя для виникнення конфліктів і девіантної поведінки. Значна частина умисних підпалів має корисливий мотив, що проявляється у прагненні отримати страхові виплати, усунути бізнесового конкурента або приховати господарську невдачу. Ця тенденція корелює з нормами Закону України «Про страхування», який передбачає можливість отримання компенсації за збитки, спричинені пожежею, що іноді стає безпосереднім стимулом до вчинення підпалу³⁸.

Важливе місце серед причин умисного знищення або пошкодження майна посідають індивідуально-психологічні особливості правопорушників. Для осіб, які вчиняють підпали, характерні низький рівень соціалізації, агресивність, імпульсивність, схильність до девіантної поведінки, а також попередні судимості за кримінальні правопорушення проти власності чи громадського порядку. Часто такі дії зумовлені емоційно насиченими конфліктами у міжособистісних стосунках, що провокує підпали на ґрунті помсти, ревнощів чи сімейних сварок³⁹.

Психологічна мотивація має визначальне значення у механізмі вчинення підпалів. Серед типових мотивів можна виділити помсту, корисливість, хуліганські спонукання та прагнення приховати інше кримінальне правопорушення. Окреме місце посідає патологічний потяг до вогню – піроманія, яка належить до психічних розладів і характеризується нав'язливим бажанням підпалювати. Хоча подібні випадки зустрічаються рідко, вони свідчать про важливу роль психологічних відхилень у структурі причин умисних підпалів⁴⁰.

Не менш значущим чинником є вплив алкоголю та наркотичних речовин. Аналіз судової практики показує, що значна частина підпалів вчиняється у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, коли у правопорушників знижується самоконтроль, посилюється агресивність і зростає схильність до імпульсивних дій. Відповідно до ст. 13 КК України, такий стан не звільняє особу від кримінальної відповідальності, а згідно

³⁸ Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20> - Text (дата звернення: 30.08.2025).

³⁹ Мартишко М. В. Кримінально правова характеристика умисного знищення чи пошкодження майна. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 76: ч. 2. С. 139.

⁴⁰ Бандурка С. С. До питання визначення мотиву та мотивації вчинення кримінальних проступків. *Європейські перспективи*. 2023. № 2. С. 76. DOI: 10.32782/EP.2023.2.13.

зі ст. 67 цього ж Кодексу – може визнаватися обтяжуючою обставиною при призначенні покарання⁴¹.

Умови, що сприяють вчиненню умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, мають допоміжний, проте істотний характер, оскільки не породжують протиправну поведінку безпосередньо, але формують сприятливе середовище для її прояву. У кримінологічній науці такі умови розглядаються як сукупність соціальних, організаційних, правових та психологічних чинників, які опосередковано впливають на зростання кількості кримінальних правопорушень цієї категорії та ускладнюють їх попередження⁴².

Одним із ключових факторів, що сприяє вчиненню підпалів, є неналежна охорона об'єктів власності. Недостатній рівень технічного захисту, відсутність охоронних систем, відеоспостереження або протипожежних сигналізацій створює для правопорушників умови безкарності та зручності у реалізації протиправного наміру. Особливо це стосується промислових підприємств, складів, аграрних господарств та інших об'єктів, де пожежа може спричинити значні матеріальні збитки⁴³.

Ще однією умовою, що сприяє поширенню умисних підпалів, є низький рівень їх розкриття. Недостатня ефективність досудового розслідування, тривалість кримінальних проваджень, відсутність належної матеріально-технічної бази та сучасних криміналістичних методів дослідження місць пожеж призводять до того, що значна частина правопорушників залишається непокараною. Це створює у суспільстві відчуття безкарності та знижує рівень довіри до правоохоронної системи. Така ситуація суперечить положенням Конституції України (статті 3, 17), які визначають безпеку людини, суспільства і держави як основне завдання органів публічної влади⁴⁴.

⁴¹ Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3862> (дата звернення: 30.08.2025).

⁴² Pyrih I. V., Pokrasa K. V. Investigation of the intentional destruction or damage to another's property committed by arson and its impact on the economic consequences of the war and its significance in the post-war reconstruction of Ukraine. *Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective : scientific monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. С. 677-697. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-33>. h

⁴³ Юнін О. С., Шаблистий В. В. Кримінально-правова охорона майна громадян в умовах воєнного стану. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 травня 2025 р.). Дніпро: ДДУВС, 2025. С.21-23.

⁴⁴ Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141; Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III (зі змінами станом на 12 січня 2023 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 30.08.2025).

Важливим чинником є також недостатня превентивна діяльність держави та органів місцевого самоврядування. Відсутність системної просвітницької роботи, інформаційних кампаній і заходів з підвищення правової свідомості населення знижує рівень суспільної уваги до проблеми підпалів. Недостатня взаємодія між Національною поліцією, Державною службою з надзвичайних ситуацій та місцевими громадами, а також обмежене фінансування профілактичних програм суперечать положенням Державної програми забезпечення пожежної безпеки України, що негативно позначається на ефективності протидії таким кримінальним правопорушенням⁴⁵.

В умовах соціально-економічної та політичної нестабільності, особливо під час воєнного стану, спостерігається підвищення рівня соціальної напруги, агресії та конфліктності в суспільстві. Це створює додаткове підґрунтя для вчинення умисних підпалів, які можуть набувати форм демонстративного протесту, помсти або розв'язання особистих конфліктів. Масове переміщення населення, руйнування інфраструктури, економічні труднощі та психологічна втома громадян також виступають опосередкованими умовами, що підсилюють криміногенну ситуацію у сфері протиправних дій проти власності.

Отже, узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що детермінація кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням майна шляхом підпалу, має комплексний і багаторівневий характер. Її формують як зовнішні соціально-економічні, політичні та правові чинники, так і внутрішні психологічні мотиви особи правопорушника. Умови воєнного стану значно підсилюють вплив цих факторів, створюючи сприятливе середовище для зростання кількості підпалів, зокрема тих, що мають диверсійний або корисливий характер. Поширення таких кримінальних правопорушень зумовлюється соціальною нестабільністю, ослабленням профілактичної діяльності держави, низьким рівнем розкриття кримінальних правопорушень та недоліками у системі охорони власності. Ефективне запобігання цим правопорушенням потребує комплексного підходу, який поєднує правові, соціальні, психологічні та організаційні заходи, спрямовані на усунення як причин, так і умов їх виникнення.

⁴⁵ Sydorova, E., Yunin, O., Zhuravlov, D., Fomenko, A., & Shevchenko, S. Historical prerequisites for the formation of the foundations of the modern humanitarian policy of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2022. № 11 (58). P. 30-31.

2.2. Заходи запобігання умисному знищенню та пошкодженню майна шляхом підпалу

Запобігання умисному знищенню або пошкодженню майна шляхом підпалу є важливою складовою державної політики у сфері забезпечення громадської безпеки та охорони власності. Воно передбачає системний комплекс заходів, що реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними структурами та громадськістю, і спрямовані на усунення як безпосередніх причин, так і сприятливих умов, які підвищують ризик вчинення таких кримінальних правопорушень.

Відповідно А. П. Закалюк, категорію «запобігання злочинності» науковець визначає як «різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії»⁴⁶.

Це визначення акцентує увагу на активному впливі держави та суспільства на фактори, що детермінують кримінальні правопорушення, включно з соціально-економічними, психологічними та організаційними аспектами. Разом з тим запобігання умисному знищенню або пошкодженню майна шляхом підпалу слід розглядати як інтегральну частину державної політики у сфері кримінальної превенції, що поєднує нормативно-правові, організаційні, соціальні та психологічні заходи для мінімізації ризиків і захисту громадської безпеки та майнових прав громадян.

Водночас це вимагає комплексного підходу, що включає правові, організаційні, технічні та соціально-профілактичні заходи. До них належать посилення кримінальної відповідальності, розробка стандартів пожежної безпеки, підвищення охорони об'єктів власності, використання сучасних технологій (відеоспостереження), робота з групами ризику, інформаційні кампанії та активна взаємодія правоохоронних органів із громадськістю.

Заходи запобігання умисному знищенню та пошкодженню майна шляхом підпалу можуть бути систематизовані за трьома рівнями профілактики: загальним, спеціальним та індивідуальним. Кожен із цих

⁴⁶ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1. С. 324.

рівнів має специфічні завдання та механізми впливу, спрямовані на зменшення кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 194 КК України.

На загальному рівні профілактики основна мета полягає у створенні таких умов, які мінімізують можливість вчинення підпалів у суспільстві в цілому. Сюди входять правова просвіта населення через інформаційні кампанії в ЗМІ, школах та на підприємствах, роз'яснення кримінальної відповідальності за умисне знищення чи пошкодження майна, а також технічні заходи, такі як встановлення систем відеоспостереження, протипожежних сигналізацій і датчиків диму у громадських місцях, житлових будинках, на складах та підприємствах⁴⁷. Крім того, містобудівні рішення, як-от належне освітлення вулиць та видалення легкозаймистих матеріалів у зонах ризику, а також соціально-економічні програми, що підтримують вразливі верстви населення, сприяють зниженню соціальної напруги та мотивації до вчинення підпалів.

Спеціальний рівень профілактики зосереджений на впливі на групи ризику, які мають потенційну схильність до вчинення підпалів. До заходів цього рівня належать посилений контроль за особами з історією девіантної поведінки, робота з молоддю у неблагополучних районах для запобігання вандалізму, обмеження доступу до легкозаймистих матеріалів та піротехніки для осіб із ризикованою поведінкою, а також активна співпраця з громадськими організаціями, залучення психологів і соціальних працівників для профілактики кримінальних правопорушень у громадах із високим рівнем ризику⁴⁸.

На індивідуальному рівні профілактики мета полягає у запобіганні повторному вчиненню підпалів конкретними особами, які вже проявили схильність до таких дій або мають відповідні психологічні та поведінкові характеристики. До заходів входить надання психологічної допомоги особам із піроманією та іншими психічними розладами, контроль за умовно засудженими або особами, які звільнилися з місць позбавлення волі, індивідуальні програми ресоціалізації, спрямовані на усунення мотиваційних чинників (наприклад, помсти чи фінансових труднощів), а також обмеження доступу до джерел вогню та легкозаймистих матеріалів для осіб із судимістю за підпали⁴⁹.

⁴⁷ Негодченко О. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах: Автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.08 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 20 с.

⁴⁸ Гайворонський Є. П. Особливості віктимологічної профілактики, що проводиться підрозділами Національної поліції України. URL : http://pjuv.nuoua.od.ua/v1-3_2018/22.pdf

⁴⁹ Корягіна А. Запобігання злочинності як різновид соціальнопрофілактичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 193.

Комплексне поєднання заходів усіх трьох рівнів забезпечує системну профілактику умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, поєднуючи зусилля державних органів, правоохоронних структур, громадських організацій і самих громадян. Такий підхід дозволяє не лише зменшити ризики, а й створити стійке середовище для безпечного функціонування суспільства.

Заходи запобігання умисному знищенню та пошкодженню майна шляхом підпалу повинні носити комплексний характер і охоплювати як превентивні, так і організаційно-технічні аспекти. Перш за все, важливе значення має підвищення рівня охорони об'єктів власності, зокрема транспортних засобів, житлових та комерційних приміщень, складів, торговельних центрів та промислових об'єктів. До таких заходів належать організація цілодобового відеоспостереження, встановлення систем сигналізації та датчиків диму й вогню, застосування охоронних служб та патрулювання територій з підвищеним ризиком виникнення загальнонебезпечних ситуацій.

Особливу увагу слід приділити потенційній небезпеці підпалів транспортних засобів, зокрема на стоянках або в підземних паркінгах, де полум'я може поширитися на інші автомобілі та майно, що значно підвищує ризик виникнення масштабної шкоди. Проте на практиці призначувані покарання за такі діяння часто не відображають повною мірою їх суспільну небезпечність, що потребує перегляду підходів до кваліфікації та запобіжних заходів.

Не менш важливою складовою є правове регулювання та підвищення ефективності кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 194 КК України, особливо за кваліфіковані склади, що вчиняються шляхом підпалу або іншими загальнонебезпечними способами. Законодавство повинно передбачати більш суворі санкції для випадків, що створюють реальну загрозу життю та здоров'ю людей, а також для кримінальних правопорушень, вчинених за попередньою змовою або на замовлення.

Профілактична робота серед населення також має ключове значення. Це включає проведення інформаційних кампаній, спрямованих на роз'яснення кримінальної відповідальності за підпал, а також психологічне та соціальне консультування для осіб із ризиком вчинення таких дій, зокрема молоді та осіб, які мають конфлікти у суспільстві чи психоемоційні проблеми. Особливу увагу слід приділяти роботі з підлітками та молодими дорослими, які можуть потрапити під вплив негативних мотивів, таких як помста або бажання залякати інших.

Проведення індивідуальної профілактики з маргінально налаштованими категоріями населення та організація інформаційних кампаній. Під час проведення відповідної роботи правоохоронними органами, ЗМІ та іншими суб'єктами протидії злочинності (як загальними, так і спеціальними) вкрай важливо довести інформацію щодо статистики поширення таких кримінальних правопорушень; осіб, притягнутих до відповідальності тощо.

Важливим інструментом запобігання є також активна взаємодія правоохоронних органів із громадськістю. Наприклад, ефективне реагування на повідомлення про підозрілі дії, а також стимулювання свідків до надання інформації про потенційних паліїв можуть значно зменшити ймовірність вчинення підпалів.

Окрему роль відіграє своєчасне і всебічне розслідування вже вчинених кримінальних правопорушень. Виявлення та залучення до кримінальної відповідальності не тільки безпосередніх виконавців, а й організаторів чи замовників підпалів створює ефект превенції та демонструє неминучість покарання, що може стримати потенційних правопорушників від вчинення аналогічних дій у майбутньому.

Посилення заходів з охорони публічного порядку та безпеки (у тому числі з використанням інновацій). Один із перспективних напрямів у цьому аспекті – активізація патрулювання місцевості правоохоронцями з використанням сучасних технологій. Зокрема, вбачається актуальним здійснення патрулювання місць скупчення людей з використанням безпілотних літальних апаратів (далі – БПЛА). В умовах війни технічні можливості відповідної техніки невпинно зростають, а використання БПЛА для патрулювання місцевості дозволяє:

- збільшити оглядову площу;
- підвищити рівень оперативності правоохоронних органів;
- забезпечити ефект присутності правоохоронців на відповідній ділянці місцевості;
- знизити рівень завантаженості правоохоронців тощо.

До прикладу, Жовтневим районним судом м. Дніпропетровська ОСОБА_5 була визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 15 та частиною 2 статті 194 КК України (вирок 201/3630/24 від 03.07.2024). У невстановлений час, але не пізніше 17 лютого 2024 року, ОСОБА_5 з хуліганських мотивів сформуvalа умисел на пошкодження чужого майна шляхом підпалу. Об'єктом злочину стали автоматичні входні двері магазину «Roshen» ДП «ІЗЮМІНКА», розташованого за адресою АДРЕСА_2. Для реалізації свого наміру правопорушник заздальгідь

підготував запальну суміш у скляній пляшці, що мала вуглеводний склад, характерний для нафтової оливи. Усвідомлюючи суспільну небезпечність своїх дій та передбачаючи можливість настання негативних наслідків для життя і здоров'я людей, які перебували неподалік, ОСОБА_5 пройшов через двори будинку АДРЕСА_3 із підготовленою пляшкою із запальною сумішшю, рухаючись до магазину «Roshen» за адресою м. Дніпро, проспект Героїв, будинок 4А. 17 лютого 2024 року приблизно о 01:30 годині біля автоматичних дверей магазину ОСОБА_5 зробив декілька спроб підпалу тканини у скляній пляшці із запальною сумішшю. Дії правопорушника були спрямовані на доведення злочину до кінця, проте злочин не було завершено з причин, що не залежали від його волі: запальна суміш потрапила на скляну поверхню дверей і, зайнявшись, не спричинила підпалу приміщення⁵⁰.

У підсумку, заходи запобігання умисному знищенню та пошкодженню майна шляхом підпалу повинні поєднувати організаційні, технічні, правові та соціально-психологічні складові, забезпечуючи як превентивний захист об'єктів власності, так і ефективну протидію вже наявним загрозам, зокрема диверсійного та терористичного характеру. Це комплексний підхід, що дозволяє мінімізувати ризики матеріальних збитків, захистити життя та здоров'я громадян, а також підвищити довіру до системи правопорядку. Комплексний підхід дозволяє мінімізувати матеріальні збитки, захистити життя та здоров'я громадян, а також підвищити довіру до системи правопорядку, забезпечуючи превентивний ефект та стримуючи потенційних осіб, які можуть вчинити кримінальне правопорушення від аналогічних дій у майбутньому.

⁵⁰ Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська у справі № 201/3630/24 від 03.07.2024. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/127397270/>.

ВИСНОВКИ

Умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу в умовах воєнного стану становить один із найбільш суспільно небезпечних різновидів кримінальних правопорушень, що посягає не лише на майнові права, а й створює реальну загрозу життю, здоров'ю громадян, громадській безпеці та обороноздатності держави. Аналіз проявів цього явища засвідчує підвищення його суспільної небезпеки, зумовлене як загостренням криміногенної ситуації у період воєнного стану, так і відсутністю нормативно закріпленого визначення поняття «підпал», що ускладнює кваліфікацію таких діянь у правозастосовній практиці. Динаміка офіційної статистики за 2022–2025 роки підтверджує тенденцію до зростання кількості умисних підпалів, особливо щодо об'єктів критичної інфраструктури, транспортних засобів і житлового фонду, пік якої припав на 2024 рік. Зазначене свідчить про трансформацію підпалів у воєнний період у форму диверсійної діяльності, спрямованої проти стратегічних об'єктів, що суттєво підвищує рівень загрози національній безпеці.

Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють умисні підпали, виявила домінування серед паліїв чоловіків молодого віку, переважно неодружених, безробітних, із середнім рівнем освіти та ознаками соціальної дезадаптації. Мотиви їхньої протиправної поведінки варіюються від корисливих і помсти до хуліганських та диверсійних, при цьому в останні роки простежується зростання саме диверсійної активності, пов'язаної з вербуванням осіб іноземними спецслужбами. Психологічний портрет палія характеризується імпульсивністю, підвищеною агресивністю, низьким рівнем самоконтролю, а також схильністю до деструктивних форм поведінки. Соціальні чинники – дисфункційне сімейне середовище, економічна нестабільність, низький рівень правової культури – формують базис для виникнення девіантних установок, які у поєднанні з негативним мікросередовищем сприяють криміналізації поведінки.

Причини та умови вчинення підпалів мають комплексний детермінуючий характер і охоплюють поєднання соціально-економічних (безробіття, соціальна нерівність), психологічних (агресивність, емоційна нестабільність, піроманія) та політичних чинників (диверсійна діяльність у період воєнного стану). Серед умов, що сприяють вчиненню

підпалів, визначено недостатній рівень охорони об'єктів, низьку ефективність розкриття правопорушень, слабку превентивну роботу на місцевому рівні та зростання соціальної напруги. З огляду на це, дослідження детермінації підпалів потребує міждисциплінарного підходу, який поєднує кримінологічний, психологічний і соціальний аналіз для формування цілісної системи протидії.

Заходи запобігання умисним підпалам мають ґрунтуватися на багаторівневій системі превенції, що охоплює загальносоціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний рівні. На загальному рівні доцільним є посилення правової просвіти населення, удосконалення технічних засобів охорони та моніторингу об'єктів, розвиток інформаційно-просвітницьких кампаній. Спеціальні заходи передбачають роботу з групами ризику, виявлення осіб із девіантною поведінкою, своєчасне реагування на факти вербування через соціальні мережі. Індивідуальний рівень запобігання має включати ресоціалізацію осіб, засуджених за підпали, та надання їм психологічної допомоги. Ефективність протидії може бути підвищена шляхом використання сучасних технологій (зокрема безпілотних систем спостереження), розширення співпраці правоохоронних органів із громадськістю та удосконалення координації між державними структурами.

Отже, ефективне запобігання умисним підпалам у період воєнного стану потребує комплексного підходу, що інтегрує правові, організаційні, соціально-психологічні та технічні механізми впливу. Реалізація такої системи дозволить знизити рівень кримінальної активності, підвищити рівень громадської безпеки та зміцнити превентивну функцію держави в умовах збройної агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка С. С. До питання визначення мотиву та мотивації вчинення кримінальних проступків. *Європейські перспективи*. 2023. № 2. С. 74-82. DOI : 10.32782/EP.2023.2.13.
2. Березняк В. С., Рукіна Д. О. Міжнародно-правові стандарти захисту критичної інфраструктури та їх імплементація у кримінальне право України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.) ; у 2-х ч. Ч. І. Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 257-259.
3. Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська у справі № 201/3630/24 від 03.07.2024. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/127397270/>.
4. Вирок Київського районного суду міста Одеси № у справі № 947/15155/25 від 16.05.2025. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/127397270/>
5. Газдайка-Василишин І. Б., Шикор В. Я. Кримінально-правова характеристика підпалів транспортних засобів. *Митна справа*. 2015. № 1 (97).5. С. 108–110.
6. Гайворонський Є. П. Особливості віктимологічної профілактики, що проводиться підрозділами Національної поліції України. URL : http://pjuv.nuoua.od.ua/v1-3_2018/22.pdf.
7. Гритенко О. А. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності у воєнний час в Україні: аналіз окремих законодавчих ініціатив. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 грудня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С.91-94.
8. Де в Україні найбільше підпалюють військові авто: статистика поліції. URL : <https://politanaliz.com.ua/20703-u-natspolitsii-nazvaly-rehionu-lidery-za-kilkistiu-pidpaliv> (дата звернення: 30.08.2025).
9. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2025).

10. Єспринцев П. С. Особливості детермінації організованої злочинності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* 2022. Том 33 (72). № 1. С. 122.

11. Єфімов М. М. Наукові дискусії відносно проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ.* 2024. № 4. С. 115-122.

12. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1. 424 с.

13. Запобігання торгівлі людьми в умовах воєнного стану : метод. рекомендації / кол. авт. : Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А., Курилюк Ю. Б. та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 60 с.

14. Зелінський А.Ф. Кримінологія : навч. посіб. Харків : Рубікон, 2000. 239 с.

15. Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти критично важливих об'єктів інфраструктури (ст. ст. 259, 360 КК України) : метод. рекомендації / кол. авт. Дніпро : ДДУВС, 2024. 132 с.

16. Кодекс цивільного захисту України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 30.08.2025).

17. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

18. Корягіна А. Запобігання злочинності як різновид соціальнопрофілактичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. № 11. С. 191-196.

19. Криміналістика : підруч. : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 312 с.

20. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3862> (дата звернення: 30.08.2025).

21. Кримінологія : підруч. / заг. ред. І. Г. Богатирьова, В. В. Топчія. Київ : ВД «Дакор», 2018. 352 с.

22. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / І. М. Даньшин, В.В. Голіна, О. Г. Кальман, О. Є. Лисодєд ; за ред. І. М. Даньшина. Харків : Право, 2003. 288 с.

23. Лісіцький А. В. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу: дис. ... д-ра філос : 081 Право. Київ, 2023. 226 с.

24. Людвік В. Д., Хашев В. Г. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану в Україні. *The 10th International scientific and practical conference «Science, innovations and education: problems and prospects»* (May 4-6, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. P. 571-577.

25. Марієнко А. О., Березняк В. С. Кримінологічні аспекти колабораційної діяльності. *Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective: scientific monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 483-501. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-24>.

26. Мартишко М. В. Кримінально правова характеристика умисного знищення чи пошкодження майна. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2023. Вип. 76 : ч. 2. С. 138-142.

27. Небезпечний тренд: ФСБ вербує українських дітей для підпалів авто ЗСУ. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/fsb-pidlitky-pidpaly-avto-zsu/33149666.html>(дата звернення: 30.08.2025).

28. Негодченко О. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах : автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.08 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 20 с.

29. Пиріг І. В. Поняття та властивості цифрових слідів і їх місце в системі криміналістики. *Діджиталізація судово-експертної науки в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 08.11.2024). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2024. С. 248.

30. Постанова Верховного Суду від 05.11.2020 у справі № 536/621/16-к. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/92765517> (дата звернення: 30.08.2025).

31. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 30.08.2025).

32. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

33. Про страхування : Закон України від 18.11.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20-Text> (дата звернення: 30.08.2025).

34. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : постанова Пленуму Верховного Суду від 02.07.1976 № 4. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (дата звернення: 30.08.2025).

35. Пчеліна О. В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 145-156.

36. Рукіна Д.О., Людвік В. Д. Кримінальна відповідальність за делікти проти власності: реалії та виклики сьогодення. *Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень* : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 23 квітня 2024 р.) / за заг. ред. П. В. Горінова. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 344-346.

37. Салтевський М. В. Криміналістика : підруч. : у 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 2001. 528 с.

38. Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця : монограф. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2012. 548 с.

39. Юнін О. С., Шаблистий В. В. Кримінально-правова охорона майна громадян в умовах воєнного стану. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 травня 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 21-23.

40. Muller D 2008. Offending and reoffending patterns of arsonists and bushfire arsonists in New South Wales. Trends & issues in crime and criminal justice no. 348. Canberra: Australian Institute of Criminology. URL :

<https://www.aic.gov.au/publications/tandi/tandi348> (дата звернення: 30.08.2025).

41. Pyrih I. V., Pokrasa K. V. Investigation of the intentional destruction or damage to another's property committed by arson and its impact on the economic consequences of the war and its significance in the post-war reconstruction of Ukraine. *Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective* : scientific monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. С. 677-697. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-33>. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/597>.

42. Survey Reveals Psychopathology of Many Arsonists: Psychiatry: веб-сайт. URL : <https://psychiatryonline.org/doi/full/10.1176/pn.44.19.0034a> (дата звернення: 30.08.2025).

43. Sydorova E., Yunin O., Zhuravlov D., Fomenko A., & Shevchenko S. Historical prerequisites for the formation of the foundations of the modern humanitarian policy of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 2022. № 11 (58)ю Р. 28-38.

Для нотаток

Наукове видання

ЗАПОБІГАННЯ УМИСНОМУ ЗНИЩЕННЮ
ТА ПОШКОДЖЕННЮ ЧУЖОГО МАЙНА
ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *Н. В. Леонова*

Підп. до друку 08.12.2025. Формат 60×84/16. Гарнітура – Times New Roman.
Друк – цифровий. Ум.-друк. арк. 2,79. Обл.-вид. арк. 3,00. Тираж – 10 прим. Зам. № 02/25-мр

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024